

Pero Aračić, Ivo Džinić

*Mladi roditelji o Bogu,
Crkvi i odgoju*

– Biblioteka Diacovensia 21, Đakovo,
2013.

Pastoralni rad i sadržaj »za obitelji i s obiteljima« u postmodernističkom svijetu i mentalitetu mora voditi računa o okolnostima i društvenim promjenama koje se događaju na razini cjelokupne civilizacije. Obitelj je doživjela velike promjene. Diktatura relativizma i njezino relativiziranje temeljnih antropoloških vrijednota te sustavna marginalizacija božanskoga nauma o obitelji, ugrožava same temelje obitelji injezine vrijednote. Društvene, duhovne, etičke, kulturne i ekonomske krize najsnažnije se očituju upravo u obitelji. Krize shvaćanja, poimanja i življenja bračnoga, obiteljskoga života vrlo brzo zahvaćaju obitelj jer je obitelj kao »temeljna jezgra društva i Crkve« najizloženija promjenama. Gotovo svako desetljeće postmodernoga doba unosi velike promjene u shvaćanje, poimanje, posebice u bračni i obiteljski život. Za kvalitetni i sadržajni pastoralni plani program pastora braka i obitelji Crkvi je potrebna »realna slika obitelji«.

Knjiga »Mladi roditelji o Bogu, Crkvi i odgoju«, okarakterizirana od samih autora (Aračić/Džinić) kao pastoralno teološka refleksija nad razgovorima s mladim obiteljima, pokušaj je upoznavanja osobnih promišljanja o temeljnim pitanjima ljudskoga života, mladih obitelji, na području Đakovačko-osječke nadbi-

skupije. Sadržaj studije donosi analizu te kritičko promišljanje spontanih razgovora, vođenih u četiri navrata, od studenata Katoličkoga bogoslovnog fakulteta u Đakovu, koji su, u sklopu izbornoga predmeta, pod vodstvom autora knjige, razgovarali s 50 mladih bračnih parova i to u razdoblju od petnaest godina.

Analiza, kritički osvrti te pastoralno teološka refleksija pružaju djelomični, parcijalni te relativni uvid u »realno stanje obitelji« na području Đakovačko-osječke nadbiskupije. Vrijednost studije jest u tomu što je ona dobro polazište za buduća istraživanja te nastojanje dvojice pastoralnih teologa ukazivanja na potrebu pastoralista i pastoralaca da osluhnu, čuju i prate mlade obitelji u njihovu osobnom i vjerničkom sazrijevanju i rastu.

Knjiga je podijeljena u dva dijela. Prvi dio knjige donosi razgovore ipastoralno-teološku refleksiju nad razgovorima, podijeljenu u osam područja: *metodološke specifičnosti, vjersko osmišljavanje i tumačenje života; sustav vrijednosti i životni strahovi; odnos s Crkvom; osobni vjerski razvoj; vjerski odgoj vlastite djece te skicu za pristup crkvenoga rada s obitelji.*

Prvo poglavlje Prvoga dijela donosi metodološke specifičnosti: izbor sugovornika – slučajni odabir obaju roditelja djece upisane u Maticu krštenih; anonimnost; osobni pristanak sugovornika; mjesto snimanoga razgovora-domovi ispitanika; nesugeriranje tijekom razgovora; statistički uzorak koji se sastoji od sto sugovornika u dobi od dvadeset jedne do trideset šest i više godina života. Godine bračnoga i obiteljskoga života

jesu od jedne do osamnaest godina. Većina je ispitanika sa srednjom stručnom spremom, uglavnom zaposleni. Ispitanici su roditelji od jednog do šestoro djece iz gradova i većih mjesta te sela Nadbiskupije. Metodološke specifičnosti pružaju dobar temelj za kvalitetniji i sustavniji pastoral braka i obitelji. Metoda otvorenoga razgovora, koja je korištena, daje široku osnovu budućim istražiteljima, no ne pruža potpuni prikaz »realnoga stanja« obitelji u Đakovačko-osječkoj nadbiskupiji. Razlog tomu sami autori ističu: *Nikad ne treba smetnuti s uma da su mnogi odbili razgovor, a samo su malobrojni pristali. Kad čitamo ove razgovore, onda se svakom od čitatelja nameću brojna pitanja, kao npr. pitanje o tomu što smo mogli tek čuti od onih koji su odbili razgovor.*

U drugom poglavlju Prvoga dijela autori donose teološku refleksiju o smislu života, posebice koliko je mladim roditeljima važna biološka dimenzija smisla života: zajednički i obiteljski život. Premda je pitanje smisla života individualno i osobno pitanje, u odgovorima se ne mogu pronaći novi ili originalni izričaji o smislu života. Studija pokazuje kako se pitanje smisla života može čvrsto povezati uz bračni i obiteljski život. Uspješnost bračnoga i obiteljskoga života, zadovoljstvo životom u braku i obitelji, osjećaj voljenosti te spremnost na nesebičnu ljubav, u mnogočemu omogućavaju osjećaj smislenoga života. Briga za djecu, ljubav prema njima, život za djecu, rad i služenje, pružaju osjećaj smisla mladim bračnim parovima. Na pitanje što im daje smisao živo-

ta, 74 % sugovornika odgovorilo je: obitelj i djeca. Smisao života, dakle, uvelike je obilježen konkretnim životom. Mnogi ispitanici ne povezuju smisao života s kršćanskim shvaćanjem smisla života; upućenost na Boga, težnja vječnom životu, itd. Istraživanje pokazuje da se samo 9 % ispitanika izjasnilo kako im vjera i postojanje Boga pruža smisao života. Lako se, dakle, može zaključiti da mladi ljudi doživljavaju smisao života na *konkretan način*, povezuju ga s bračnim i obiteljskim životom, odgojem, brigom za obitelj, ljubavlju, a najmanje s postojanjem Boga i vječnim životom. Autori, stoga, s pravom ukazuju na sustavno promišljanje o mogućnostima uzajamnoga snažnijeg odnosa Crkve i obitelji. Budući da mlade obitelji »slabo, malo i rijetko« povezuju i poistovjećuju bračni i obiteljski život s Božjim postojanjem i vjerskim životom, pastoral mladih obitelji postaje veliki zazor za evangelizacijsko-pastoralno katehetsko djelovanje Crkve đakovačko-osječke. U suprotnom, dogodit će se mjesnoj Crkvi ono što autori kritiziraju: *ekleziocentrizam i crkveni ateizam.*

Treće poglavlje Prvoga dijela govori o percepciji Boga kod mladih bračnih parova. Autori su željeli dobiti *barem nekakav uvid u vjerničku (in)formiranost i zrelost vjere te potaknuti mlade obitelji na promišljanje i pokušaj govora o Bogu.* Za mlade obitelji Bog je vječna prisutnost, psihička i duhovna pomoć, savjest, izvor mira i sloge, Otac nebeski i izvor snage. Najveći broj ispitanika, njih dvadeset i šest, doživljava Boga gospodarom svijeta koji upravlja i utječe na povijesna zbi-

vanja. Asocijacija s Bogom usko je povezana s onostranošću, sudom, zaslugom, nebom i paklom. Većina ispitanika doživljava molitvu kao stanje povezanosti i bliskosti s Bogom. Sumnja u Boga najčešće se javlja u osobnim krizama, osobito u trenutcima bolesti djece. Mlade obitelji govore o Bogu »malo i rijetko« povezuju s Isusom Kristom i evanđeljem. Presveto Trojstvo spominjano je samo na katekizamskoj razini, bez dubljega promišljanja i govora. Biblijski su izričaji o Bogu »daleki i nepoznati«. Studija pokazuje, tvrde autori, kako je trećina mladih obitelji gotovo na agnostičkoj razini religioznosti (Bog je sila mira i dobra). Etička dimenzija religioznosti i etičko zalaganje naglašenije je prisutno od prihvaćanja Kraljevstva nebeskoga i vjere u vječni život. Očito je dakle kao su se *mlade obitelji izjasnile vjerničkima, no mali je broj onih koji vjeru prakticiraju u potpunosti*. Dakle, predodžba i govor o Bogu, u mladih obitelji, nije na istančanoj teološkoj razini, ali je prožeta traženjem. Pastoralisti i pastoralci u praksi morali bi sadržaj, planove i programe usmjeravati na stvaranje i doživljavanje osobnije, jasnije i ispravne slike Boga.

Razumijevanje mladih obitelji i Crkve iznutra, razlozi pripadnosti Crkvi, »poteškoće s Crkvom« te kakvu Crkvu mlade obitelji očekuju, analizira četvrto poglavlje Prvoga dijela knjige. Mlade obitelji imaju raznoliku sliku o Crkvi, a crkvenost vrlo različito žive i tumače. Crkva kao zajednica, posebice »zajednica zajednica« gotovo uopće nije ni spomenuta među ispitanicima. U tom smislu mlade obitelji i njihov »sentire

cum Ecclesiam« kao da ne postoji te nije ni postojao, ili su možda *pitanja bila sugestivna, zbunjujuća, na određenim područjima prenaplašena ili, s druge strane, nedovoljno i necjelovito postavljena*. Kao razlog pripadnosti Crkvi šezdeset ispitanika ističe tradiciju, »obiteljsko nasljeđe« te pripadnost kao nešto »normalno«. Ovi su pokazatelji dokaz da je poosobljenje vjere težak i dugotrajan evangelizacijsko-pastoralno-katehetski proces. Na pitanje što vam smeta kod Crkve, većini ispitanika odgovor je »ništa«, a onda slijede »svećenici – celibat i propovijedi, miješanje i sprega s politikom, bogatstvo u Crkvi, pomodarstvo u liturgiji, nerazumljive propovijedi, velike ispovijedi, obvezni dolasci na mise, novi obraćenici, slaba povezanost među katolicima«. Proturječnost, nedostatak eklezijalne pripadnosti, eklezijalna i osobna nevjerodostojnost te nedostatak eklezijalnosti među ispitanicima ogleda se u tomu što za sebe traže više razumijevanja i prilagodbe, dok bi svećenicima i novoobraćenicima zabranili ono što sebi žele i toleriraju. Premda 36 % ispitanika smatra Crkvu da je dobra onakva kakva jest, pitanje sugerira odgovor. Naime, zar mlade obitelji nisu također Crkva?

U petom poglavlju Prvoga dijela analizira se osobni odgoj sugovornika, značenje i vrijednost vjeronauka u školi. Budući da se od mladih obitelji tražila samorefleksija i samospoznaja osobnih vrijednota te analiza stvaranja osobnih vrijednota i vrijednosti, autori primjećuju kako je promišljanje, za mlade obitelji sebi samima, zahtjevno i teško. Pro-

mišljanje traži od sugovornika refleksiju nad profilom vlastite osobnosti te traženje i prepoznavanje dimenzije religioznoga i vjerskoga. Jedan dio ispitanika u vjeri je »rastao« u redovitom vjerskom ugođaju, a kod nekih se u mladosti dogodio prekid prakticiranja vjere. U našoj crkvenoj zbilji očito je da roditelji vlastitoj djeci osiguravaju kršćansku inicijaciju, tj. krštenje, pričest i krizmu. Međutim, ostaje otvoreno pitanje unutarnjih motiva koji ih potiču na pristup sakramentima. Iščitava se tradicionalistički pristup prožet materijaliziranjem sakramenta. Glede vjeronauka u školi i njegove vrijednosti, posebice koliko je vjeronauk (pozitivno ili negativno) utjecao na rast u vjeri, istraživanje ukazuje da 43 % sugovornika nema pozitivno iskustvo ili nije redovito sudjelovalo na vjerskoj pouci. Kod vjeroučitelja (svećenik, časna sestra ili laik) koji je spremno i rado tijekom vjerske pouke dijalogizirao – iskustva su pozitivna. Negativna iskustva, posebice osobni nesporazumi, najčešće frontalni pristup tijekom pouke, stvorio je osjećaj da je vjeronauk u službi sakramentalizacije te je »stvorio strah« koji je poslije rezultirao distanciranjem od Crkve. U nekim slučajevima vjeronauk je okarakteriziran kao zabava bez sadržaja. Vidljivo je kako je u Crkvi nužna svjesna odgovornost u komunikaciji, zatim osobna svjedočka dimenzija vjere. Crkva, crkvena zajednica, članovi župne zajednice, posebice osobe koje sudjeluju u vjerskoj pouci, trebali bi biti više »iskustveni prostor« vjere. Župna kateheza, kao i vjeronauk u školi, ne pružaju dovoljno kvalitetnu informaciju i formaciju u vje-

ri. Zašto je tomu tako, odgovor bi moglo pružiti jedno od budućih istraživanja.

Vjerski odgoj mladih roditelja, njihovi stavovi, važnost vjerskoga odgoja djeteta, motivi za krštenje njihova djeteta, refleksija nad vlastitim vjerskim odgojem te što bi trebalo u vjerskom odgoju mijenjati, autori promišljaju u šestom poglavlju Prvoga dijela knjige. Krštenje je temelj i početak iz kojega »nastaje« obveza vjerskoga odgoja djece. Motivi za krštenje djeteta od velike su važnosti; 12 % ispitanika dijete želi krstiti zbog dužnosti, 25 % jer želi uključiti dijete u Crkvu, 28 % jer su roditelji tako odgajani i u tom duhu i tradiciji žele odgajati i svoju djecu, 7 % roditelja dijete želi krstiti zbog želje da dijete postane dijete Božje, 16 % da bude dobar kršćanin i čovjek. Dok jedan dio roditelja želi djecu krstiti zbog tradicije, običaja, utjecaja okoline, razvidno je kako 33 % mladih roditelja djecu krste iz eklezijalno sakramentalnih razloga. Oni, dakle, žele da djeca odrastaju i odgajaju se u okrilju Crkve, svjesni da krštenjem dijete postaje Božjim djetetom. Motivi mladih roditelja te dobiveni rezultati problematiziraju i ukazuju na važnost, sustavnost te potrebitost predkrzne kateheze.

Za 88 % mladih roditelja važan je vjerski odgoj djeteta. Za mlade obitelji odgojiti dijete u vjeri znači omogućiti mu da u okrilju vlastitoga doma doživi vjersko iskustvo. Redovita molitva roditelja, znak križa, zajednička molitva, zajednički odlazak na sv. misu, ozračje mira i sigurnosti, posebice iskustvo ljubavi roditelja, prva su i najvažnija vjerska iskustva njihove djece. U vjerskom od-

goju djece važnu ulogu, po mišljenju mladih obitelji, trebaju imati i svećenici/župnici/vjeroučitelji. Mlade obitelji očekuju promjene i žele da u budućnosti svećenici/župnici budu bliskiji, otvoreniji, susretljiviji te »češće« prisutni u njihovim obiteljima. Češći razgovori i susreti svećenika i mladih obitelji za mlade roditelje veoma su važni, bitni i potrebiti. Promjene se, dakle, očekuju u prementalizaciji pastoralaca i pasterala. Od pasterala župnoga doma, vjeronaučne dvorane i pastoralnoga centra prema pastoralu obitelji u njihovim domovima. Na taj bi se način Crkva manje doživljavala kao »uslužna društvenopotrebnna institucija za vjerske sadržaje«, a daleko više kao zajednica vjernika koji iskustveno jedni druge obogaćuju, pomažu i prožimaju.

Sedmo poglavlje na temelju razgovora s obiteljima, i osobnoga promišljanja autora tematizira skicu sadašnjega te potrebitoga kvalitetnog pastoralnoga djelovanja. Autori smatraju kako je sadašnji pastoral braka i obitelji prožet i sadržajno obojen funkcionalističkim, demografskim i nacionalnim te defetističkim i pesimističkim pristupom, a najmanje teološko-eklezijalnim. Prema mišljenju autora, sadašnji pastoral braka i obitelji kao da ne postoji, stoga žele *posebno nositelje crkvenih službi dovesti do pristupa koji bi se mogao nazvati »pastoral obitelji«*. Suvremeni i sadašnjem vremenu prikladan pastoral braka i obitelji trebao bi počivati na načelima transcendentalne transparentnosti, crkvenosti, realističnosti, pozitivnosti pristupa, rasta i sazrijevanja, postupnosti i sveobuhvat-

nosti. U šestom naslovu sedmoga poglavlja iznose se četiri osnovne postavke koje bi svaki model rada s obiteljima trebao sadržavati; cjelovito poznavanje situacije, postavljanje konkretnih ciljeva, sadržaje koji dovode do postavljenih ciljeva te načine posredovanja sadržaja.

U zaključku se iznose temeljne spoznaje o kojima bi u pastoralu braka i obitelji trebalo računati, a do kojih su autori osluškujući, slušajući i analizirajući razgovor s mladim obiteljima došli. Prva je spoznaja da je svaka osoba u stalnom rastu i sazrijevanju, zatim da su bračni drugovi okosnica i temelj obitelji. Treća je spoznaja da svaki bračni par od crkvene zajednice želi više razumijevanja, povjerenja, poštovanja, »prostor« u kojem će biti prihvaćen te u kojem će se stvoriti uvjeti za njihov cjelokupni rast. Obitelj je temeljna stanica društva i Crkve, četvrta je spoznaja. Rad s obiteljima nije nacionalni interes, nego poziv i zadatak primljen od Boga, peta je temeljna spoznaja. Posljednja spoznaja za autore je trenutni san: dvije ili tri tisuće župnih zajednica, koje su otvorile prostore, ponudile programe, s ljubavlju pomažu u rastu i sazrijevanju te prate sve brakove i sve obitelji.

Drugi dio studije (knjige) donosi autentične odgovore ispitanika. Izostavljeni su samo dijelovi koji nisu vezani uz sadržajnu temu, a sugovornicima su, radi anonimnosti, izmišljena imena.

Budući da su se promijenile mnoge okolnosti koje duboko utječu na obitelj i obiteljski život, moguća sljedeća studija ili istraživanje o obitelji trebalo bi uključiti i svećenike/župnike nositelje

pastorala u župnim zajednicama, kao što je to učinio sadašnji papa Franjo u pripravi za Treću izvanrednu biskupsku sinodu s prigodnim upitnikom.

Stanislav Šota

**Boško PEŠIĆ, Danijel
TOLVAJČIĆ (ur.)**

*Filozofija egzistencije
Karla Jaspersa*

– Zagreb, Hrvatsko društvo »Karl
Jaspers«, 2013., 267 str.

Karla Jaspersa mnogi smatraju arhitektom egzistencijalizma i jednim od najznačajnijih mislilaca XX. stoljeća. Raspon područja kojim se bavi ovaj autor raznolik je i seže od filozofije religije (pitanje transcencije, »filozofijske vjere«), filozofije povijesti, političke filozofije, gdje mislimo na njegove ideje o novoj, odgovornijoj politici, ponajprije zbog kontroverznih političkih afera koje su prijetile potpunim uništenjem života na Zemlji atomskom bombom, ili pak zbog prijetnje uspostave svjetski rasprostranjenoga totalitarnog režima. Ništa manje značajno nije ni njegovo bavljenje psihologijom, s obzirom da je to bila početna točka u njegovoj znanstvenoj karijeri, prije nego što se počeo ozbiljnije baviti filozofijom.

Općenito gledajući, misli su mu vrlo aktualne, pa i ne čudi što bivamo svjedoci svojevrstne rehabilitacije ovoga autora. Važan doprinos tomu svakako je i osnivanje Hrvatskoga društva »Karl Jaspers« 2011. godine. Njegovi osnivači,

Boško Pešić (docent na katedri filozofije Filozofskoga fakulteta u Osijeku) i Danijel Tolvajčić (docent na Katoličkom bogoslovnom fakultetu u Zagrebu) odvažili su se na još jedan korak u promociji ovoga autora, a to je izdavanje zbornika pod naslovom *Filozofija egzistencije Karla Jaspersa*. Zbornik sadrži petnaest članaka, domaćih i stranih autora, gdje je vidljivo da su urednici pomnim odabirom tema i stručnjaka pokušali obuhvatiti uglavnom sva, za Jaspersa, relevantna tematska područja.

Zbornik započinje esejom *Karl Jaspers i 21. stoljeće* Alana M. Olsona (SAD) u kojem autor donosi razloge zbog kojih bi filozofija ovog autora trebala biti relevantna za treći milenij. Tematski, na njega se nadovezuje članak *Aktualnost Jaspersove filozofije*, čiji je autor Lino Veljak. On ističe da je Jaspers danas aktualan zbog svojega koncepta »filozofske vjere« te zbog rasprave o pitanjima krivnje i odgovornosti, što spada u sferu njegove političke filozofije. Pitanje krivnje i odgovornosti, djelomično se naslanja i na Jaspersovo poimanje »otvorenosti« i tolerancije koja ima svoje granice. Kritički o toj paradigmi »otvorenosti« u članku *Karl Jaspers i granice tolerancije* piše veliki poznavatelj Jaspersove filozofije Kurt Salamun (Austrija).

Jedan od urednika zbornika, Boško Pešić, u članku *Jaspersovo »rasvjetljavanje egzistencije«* pokušava istražiti dosege termina »rasvjetljavanje egzistencije«, gdje jasno ističe da egzistencija kao takva u Jaspersovu poimanju ne može postati objektom samopromatranja i to je upravo ključno za njezino »rasvjetljava-